

Mot slutten av vannkraftepoken

Bør vi endre behandlingen av vassdragsreguleringsaker?

Av Ola Gunnes

Ola Gunnes er fagsjef i Norges Vassdrags- og elektrisitetvesen.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
4. september 1980.*

Samlet plan for gjenværende kraft- utbygging

Før en kan ta et fornuftig standpunkt til hensiktsmessigheten ved en samlet plan for utbygging av den gjenværende norske vannkraften, er det nødvendig å vite hva som menes med en slik plan. Om dette er det sikkert forskjellige oppfatninger.

Det er grunn til å stille en del spørsmål i denne forbindelse.

- vet vi nok i dag til å sette opp en slik plan? Antagelig ikke.
- Skal en slik plan være bindende for hvilke vassdrag som skal bygges ut? I så fall vil konsesjonsbehandlingen bare komme til å omfatte hvordan utbyggingen skal skje.
- Kan en ikke da oppleve at konsesjonsbehandlingen avdekker forhold som tilsier at vassdraget ikke burde bygges ut?
- Eller, at vassdrag unndras utbygging på et sviktende grunnlag?
- Vil det være mulig å oppnå bred nok enighet om en slik plan, slik at den blir akseptert?

Jeg kunne tenke meg at en plan for gjenværende kraftutbygging i høyden burde omfatte at en ut fra nasjonale og regionale energi- og ressurspolitiske hensyn fikk en ønskeliste over i hvilken rekkefølge de gjenværende vannkraftprosjekter bør planlegges og behandles. Som nevnt i energimeldingen ligger det store økonomiske verdier i en «riktig» rekkefølge.

Planen bør ikke utelukke vassdrag.

En for rigorøs plan vil kunne skape splid, misnøye og mistillit som kan føre til at den til syvende og sist ikke blir tatt høytidelig.

Slik energiforsyningen i Norge er organisert ligger det også store organisasjonsmessige vansker i veien for en heldig gjennomføring av en slik plan.

Forholdet mellom vannbruksplan- legging, konsekvensutredninger og konsesjonsbehandling.

Her må en igjen vite hva som ligger i begrepene. Det er i dag mye forvirring omkring dette.

Vannbruksplanlegging er en viktig del av den regionale planlegging. I dette bør det ligge at fylkeskommuner og kommuner i tilknytning til fylkesplaner og generalplaner også utarbeider vannbruksplaner som et ledd i sin totale ressursplanleg-

ging. Dette bør imidlertid være grove oversiktsplaner over hvordan de ønsker vassdragene i regionen disponert, en begrunnet prioritering av utnyttelsen av vassdragene. En vannbruksplan vil således danne en vid ramme rundt de ulike sektorplaner i vassdraget. En slik plan bør imidlertid være justerbar slik at den ikke hindrer en bedre utnyttelse av vassdraget hvis sektorplanleggingen senere viser at dette er mulig.

Et kraftutbyggingsprosjekt er et sektorprosjekt innenfor vannbruksplanen. Ansvar for å utarbeide og fremme sektorprosjektene tilligger ikke nødvendigvis kommunene eller fylkeskommunene.

Til utarbeidingen av et kraftverksprosjekt hører konsekvensutredninger. Det er utbyggerens ansvar å sørge for at konsekvensutredningene blir foretatt. Utredningene bør foretas i nært samarbeide med de regionale myndigheter og gjerne koordinert gjennom disse, men ansvaret ligger hos utbyggeren (jfr. § 5 i vassdragsreguleringsloven).

Konsekvensutredningene må gå langt grundigere til verks i sin flerbruksvurdering enn selve vannbruksplanen har gjort. De vil samtidig være grunnlaget for å vokte over vannbruksplanens rammer, og også grunnlaget for å vurdere om vannbruksplanen bør endres.

Det er deretter konsesjonsbehandlings oppgave å foreta analysen av konsekvensutredningen og å foreta den endelige vurdering av om de totale konsekvenser er akseptable.

Tverrfaglige vurderinger i konsesjonsbehandlingen.

Konsesjonsbehandlingen er en utstrakt tverrfaglig vurderingsprosess. Dermed ikke sagt at den ikke kan forbedres.

Forbedringen tror jeg imidlertid først og fremst ligger i en forbedret planleggingsprosess forut for konsesjonsbehandlingen.

Det er i første rekke ønskelig at konsekvensutredninger blir organisert i et mer profesjonelt mønster enn de er i dag. Dette bør bli en tverrfaglig planleggingsprofesjon på samme måte som f.eks. teknisk planlegging er en profesjon.

Imidlertid, selve verdianalysen bør planleggerne vokte seg vel for å gå for langt med. Dette er en forvaltningsmessig og politisk sak. Går planleggeren for langt i å trekke verdisyntesen mellom de enkelte brukerinteresser, risikerer en at politikerne blir enda mer ekspertstyrt enn de er i dag.

Det det gjelder er å legge stoffet bedre til rette for de avgjørende myndigheter, vurdere dimensjonene og skille det klart vesentlige fra det klart uvesentlige. Dessuten å fremstille stoffet i et volum og i en form som kan overkommes og forstås av ikke-fagfolk.

For dårlige konsekvensutredninger betyr ikke som mange tror, at det satses for lite på utredninger. Tvert i mot så utreder vi oss snart ihjel. Spørsmålet er mer å lage utredninger som er mer avpasset etter den vurderingsmekanisme som ligger til grunn for beslutningene. Det er ingen som noen gang vil kunne nyttiggjøre seg detaljerte utredninger om «mygens seksualliv» i denne beslutningsprosessen. Jeg vil spørre: Hvor mange er det som i det hele tatt leser alle utredninger i tilknytning til et kraftutbyggingsprosjekt? Svaret er: Ytterst få, om noen i det hele tatt.

Det utarbeides alt for mange vitenskapelige avhandlinger i dag, finansiert gjennom kraftutbyggingen, uten at det fører

til et sikrere og bedre beslutningsgrunnlag.

Vi må også ha et sideblikk til andre sektorer i samfunnslivet, eks. vegbygging, industriutbygging m.v. Skulle vi underkaste ethvert teknisk tiltak en så omfattende konsekvensvurdering som enkelte mener er nødvendig, ville vi vel bli et folk som sultet ihjel fordi vi engang ikke kan spise utredninger. Vi vil aldri kunne utrede så mye at vi får vite den hele og fulle sannhet. Derfor er det et spørsmål om når vi mener å vite nok. Dette må

bl.a. avveies mot landets økonomiske ressurser. Det er et politisk spørsmål å trekke denne grensen. Vi fagfolk er vel noe inhabile.

Jeg mener gjennomføringen og presentasjonen av konsekvensutredningene er et viktigere spørsmål i dagens situasjon enn spørsmålet om prosedyrer ved selve konsekvensbehandlingen.

Det er likevel klart at en kontinuerlig vurdering av hensiktsmessige saksbehandlingsrutiner også må finne sted.